

144. *Frangula alnus* L. — Kruszyna pospolita

F. alnus należy do elementu eurosyberyjskiego. Rozprzestrzeniona jest w całej Europie, z wyjątkiem jej najbardziej północnych krańców. Na północy, w Skandynawii sięga do około 66°40' szer. geogr. półn., a na południu, w Małej Azji do około 37° szer. geogr. półn. W Azji, na Syberii gatunek ten dociera do doliny rzeki Jenisej, a także do chińskiej Dżungarii. Bardzo rzadko spotykany jest w północno-zachodniej Afryce: w Algierii, Maroko i w północnym Tunisie.

Kruszyna pospolita występuje głównie na nizinach, ale pojawia się również w niższych położeniach górskich. Jej najwyższe stanowiska znane są z Anatolii do 1700 - 1800 m n.p.m. (Yaltirik, 1967 w Davis „Flora of Turkey”, 2), ze Szwajcarii do 1500 m (Hegi, 1925, Illustr. Flora v. Mitteleur., 5, 1), z Tatr, z Doliny Siedmiu Źródeł do 1220 m (Radwańska-Paryska, 1975, Studia Ośrodka Dokum. Fizjogr., 4), ze Środkowej Słowacji do 1030 m (Blattný, Stastný, 1959, Prirodzené rozšírenie leśných drevin na Slovensku) i z Alp Bawarskich do 1000 m (Hegi, l. c.).

Ogólną mapę rozmieszczenia *F. alnus* podał V. I. Grubov (1949, Fl. et System. Plantae Vasculares, 8). Lokalną mapę dla Półwyspu Skandynawskiego opracował E. Hultén (1971, Atlas över växternas utbredning i Norden), a dla Wysp Brytyjskich F. H. Perring i S. M. Walters (1962, Atlas of the British Flora).

Kruszyna pospolita rośnie na glebie świeżej, wilgotnej, a czasem i torfiastej, często jednak i na suchym podłożu. Stanowi ona składnik podszytu lasów liściastych, mieszanych i iglastych, a także zarośli rozwijających się wzdłuż brzegów rzek, nad jeziorami oraz na torfowiskach i zatorfionych łąkach. E. Oberdorfer (1949, Pflanzensoziologische Exkursions Flora) wymienia ją, dla środkowej Europy, z zespołów *Querceto-Betuletum* i *Piceetum*, a J. Timbal (1970, Bull. Soc. Bot. France, 117) podaje, że jest to gatunek częsty, nie tylko w zespołach hygrofilnych związku *Alnion glutinosae* z klasy *Alneteu glutinosae*, ale także w wilgotnych facjach buczyn i lasów bukowo-dębowych z klasy *Quercu-Fagetea*. Na Kaukazie wchodzi kruszyna w skład podszytu cienistych i wilgotnych lasów i występuje tam obok takich gatunków krzewów jak: *Rhododendron flavum*, *Crataegus curvisepala*, *Corylus avellana*, *Staphylea colchica*, *Mespilus germanica* i *Philadelphus caucasicus* (Grossheim, 1948, Rastitelnyj pokrov Kavkaza).

W Polsce *F. alnus* należy do gatunków pospolitych zarówno na niżu, jak i w niższych położeniach górskich. Najwyższe stanowiska znane są z Bieszczadów Zachodnich — Kuprywiska do 870 m (Jasiewicz 1965, Monogr. Bot., 20), z Pasma Policy — Zubrzyca Górna do 780 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), z Gorców — pod Żarem do 720 m (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), ze Wzniesienia Gubałowskiego — nad Białką do 700 m (Grodzińska, Pancer-Kotejowa, 1960, Monogr. Bot., 11, 1), z Sądecczyzny — Pasma Radziejowej nad ujściem Starego Potoku do 600 m (Pawłowski, 1925, Geobot. Stosunki Sądecczyzny) i z Pasma Bukowicy — Moszczaniec do 600 m (Grodzińska, 1968, Fragm. Flor. et Geobot., 14, 1).

Kruszyna pospolita uważana jest u nas za gatunek charakterystyczny dla zespołu *Salici-Franguletum*. Ponadto podawana jest z takich leśnych zespołów jak: *Carici elongatae-Alnetum*, *Pino-Quercetum*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum* (Medwecka-Kornaś, 1972, w Szata Roślinna Polski, 2).

Mapa rozmieszczenia *F. alnus* w Polsce nie była dotychczas opracowana.

F. alnus belongs to the Euro-Siberian element in our flora. It is distributed throughout Europe, except for the most northern parts. In the north, in Scandinavia, it attains about 66°40' of latitude North and in the south, in Asia Minor about 37° of latitude North. In Asia, in Siberia this species reaches as far as the valley of river Yenisei and also the Chinese Dzungaria. Very rarely it can be found in northwestern Africa, in Algeria, Morocco and northern Tunisia.

Black dogwood occurs primarily in the lowlands, but appears also in the lower reaches of the mountains. The most elevated stands are known from Anatolia up to 1700 or 1800 m (Yaltirik, 1967 in Davis, Flora of Turkey, 2) from Switzerland up to 1500 m (Hegi, 1925, Illustr. Flora v. Mitteleur., 5, 1), from the Tatras valley of Seven Springs up to 1220 m (Radwańska-Paryska, 1975, Studia Ośrodku Dokum. Fizjogr., 4), from Central Slovakia up to 1030 m (Blattný, Štastný, 1959, Prirodzené rozšírenie lesných drevin na Slovensku) and from the Bavarian Alps up to 1000 m (Hegi, l. c.).

A general map of distribution of *F. alnus* has been published by V. I. Grubov (1949, Fl. et System. Plantae Vasculares, 8). A local map for the Scandinavian Peninsula has been prepared by E. Hultén (1971, Atlas över växternas utbredning i Norden) and for the British Isles by F. H. Perring and S. M. Walters (1962, Atlas of the British Flora).

The black dogwood grows on a fresh moist soil sometimes peaty, frequently however also on a dry substratum. It constitutes a component of the brushwood in deciduous, mixed and coniferous forests and develops also along rivers, on lakes and on peats and peaty meadows. E. Oberdorfer (1949, Pflanzensoziologische Exkursions Flora) reports it for the Central European associations *Querceto-Betuletum* and *Piceetum* and J. Timbal (1970, Bull. Soc. Bot. France, 117) claims that it is a frequent species not only in hydrophylic associations of the alliance *Alnion glutinosae* from the class *Alnetea glutinosae*, but also in moist facies of beech and beech oak forests from the class *Querceto-Fagetea*. On the Caucasus black dogwood enters the composition of the brushwood layer in shaded and moist forests and occurs there together with such species of shrubs as *Rhododendron flavum*, *Crataegus curvisepala*, *Corylus avellana*, *Staphylea colchica*, *Mespilus germanica* and *Philadelphus caucasicus* (Grossheim, 1948, Rastitelnyj pokrov Kavkaza).

In Poland *F. alnus* belongs to common species both in the lowlands and in the lower reaches of the mountains. The most elevated stands are known from the Western Bieszczady — Kuprywiska up to 870 m (Jasiewicz 1965, Monogr. Bot., 20), from the Polica Range — Zubrzyca Górna up to 780 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), from the Gorce near Żar up to 720 m (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), from the Gubałowskie Wzniesienie on the Białka river up to 700 m (Grodzińska, Pancer-Kotejowa, 1960, Monogr. Bot., 11, 1), from Sądeczynna — Radziejowa Range at the mouth of the Stary Potok up to 600 m (Pawłowski, 1925, Geobot. Stosunki Sądeczynny) and from the Bukowica Range — Moszczaniec up to 600 m (Grodzińska, 1968, Fragm. Flor. et Geobot., 14, 1).

The black dogwood is considered in our country as being a species characteristic for the association *Salici-Franguletum*. Besides it is also reported from such associations as *Carici elongatae-Alnetum*, *Pino-Quercetum*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum* (Medwecka-Kornaś, 1972, in Szata Roślinna Polski, 2).

The map of distribution of *F. alnus* in Poland has not been published before.

Вид относится к евро-сибирскому элементу. Она распространена по всей Европе, за исключением ее самых северных окраин. На севере, в Скандинавии, доходит примерно до 60°40' с.ш., а на юге, в Малой Азии, приблизительно до 37° с.ш. В Азии вид этот достигает долины Енисея, а также Китайской Држунгарии. Очень редко встречается в северо-западной Африке: в Марокко, Алжире, в северном Тунисе.

Крушина ломкая представлена преимущественно на низинных территориях, но встречается также на низших ярусах гор. Самые высокие местонахождения известные в Анатолии — до 1700 - 1800 м над ур.м. (Yaltirik, 1967, in Davis, Flora of Turkey, 2), в Швейцарии — до 1500 м (Hegi, 1925, Illustr. Flora v. Mitteleur., 5, 1), в Татрах, в долине Семи Источников — до 1220 м (Radwańska-Paryska, 1975, Studia Ośrodku Dokum. Fizjogr. 4), в Средней Словакии — до 1030 м: (Blattný, Štastný, 1959, Prirodzené rozšírenie lesných drevin na Slovensku) и в Баварских Альпах — до 1000 м (Hegi, l. c.).

Имеется общая карта размещения видов (Грубов, 1949, Фл. и систем. высших растений, 8). Изданы также локальные карты — для Скандинавского полуострова (Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden) и для Британских островов (Perring, Walters, 1962, Atlas of the British Flora).

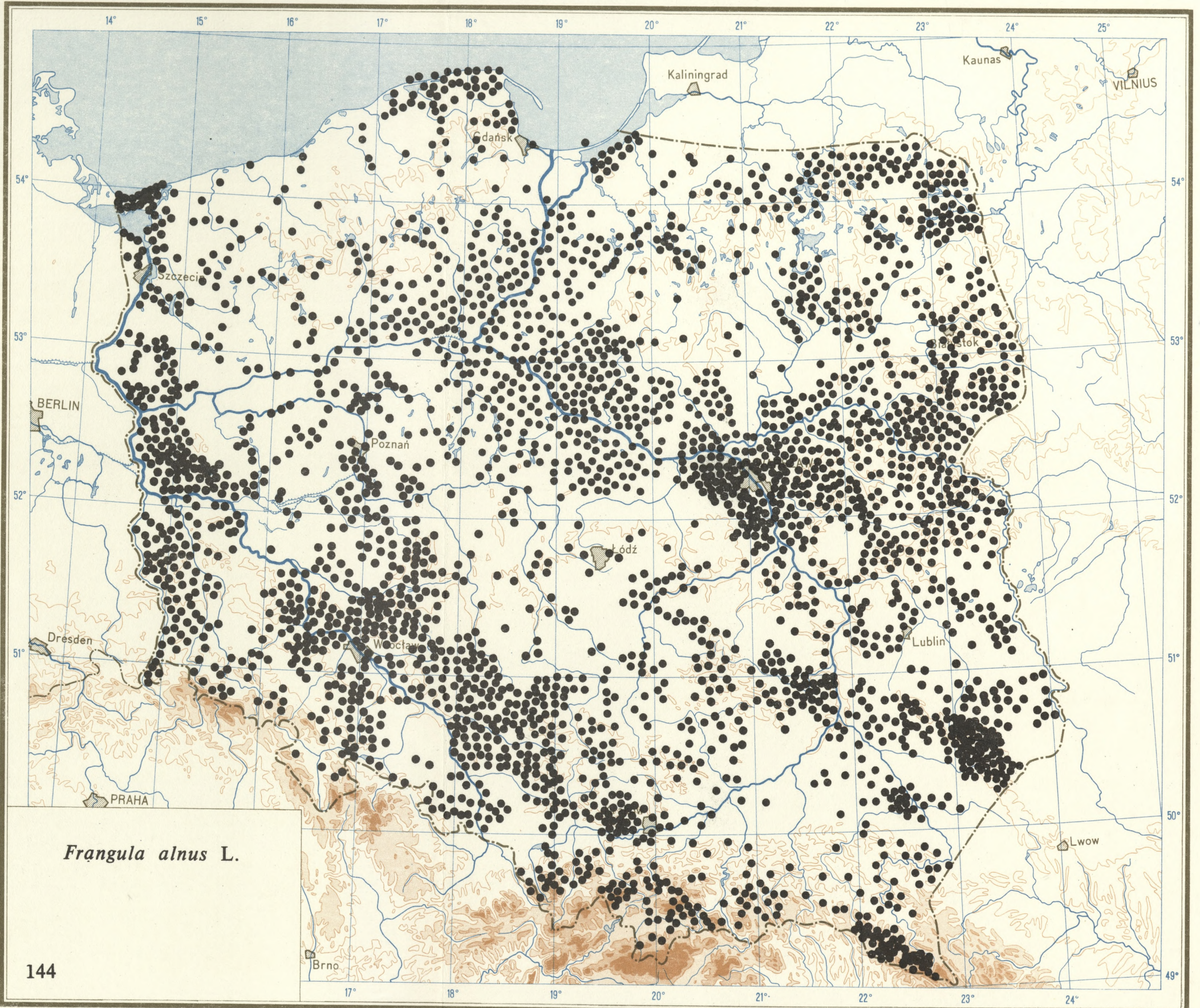
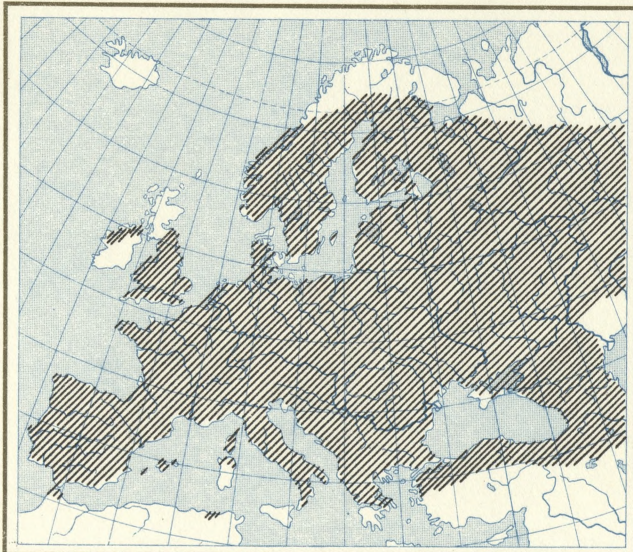
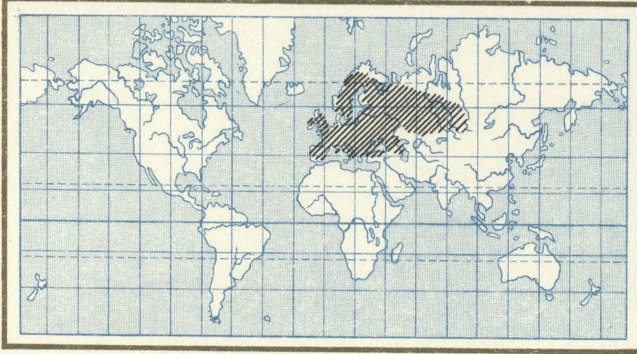
Крушина ломкая растет на свежей, влажной почве, а иногда на торфянистой, но часто, однако, и на сухом грунте. Она входит в состав подлеска в лиственных, смешанных и хвойных лесах, а также зарослей, развивающихся вдоль берегов рек, над озерами, а также на торфяниках и на заторфованных лугах. Одни авторы (Oberdorfer, 1949, Pflanzensoziologische Exursions Flora) указывают, что в Средней Европе она растет в ассоциациях *Querceto-Betuletum* и *Piceetum* а другие (Timbal, 1970, Bull. Soc. Bot. France, 117) отмечают, что этот вид часто встречается не только в гигрофильных ассоциациях союза *Alnion glutinosae* из класса *Alnetea glutinosae*, но также и во влажных фациях буковых и буково-дубовых лесов из класса *Querceto-Fagetea*. На Кавказе входит в подлесок тенистых и влажных лесов и растет там вместе с такими кустарниками, как *Rhododendron flavum*, *Crataegus curvisepala*, *Corylus avellana*, *Staphylea colchica*, *Mespilus germanica*, *Philadelphus caucasicus* (Гроссгейм, 1948, Растительный покров Кавказа).

В Польше *F. alnus* относится к видам, обычным как на низменных территориях, так и на нижних ярусах гор. Самые высокие известные местонахождения: на Западных Бещадах — Купривиска до 870 м (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot. 20), на хребте Полицы — Зубжица Гурна — до 780 м (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot. 8, 3), на Горцах — под Жарем — до 720 м (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), на Губалковской возвышенности над Бялкой — до 700 м (Grodzińska, Pancer-Kotejowa, 1950, Monogr. Bot. 11, 1), на Сондечизне, хребет Радзейовой над устьем Старого Потока — до 600 м (Pawłowski, 1925, Geobot. Stosunki Sądeczyzny) и на хребте Буковицы-Мощанец до 600 м (Grodzińska, 1968, Fragm. Flor. et Geobot. 14, 1).

Крушина ломкая считается у нас видом характерным для ассоциации *Salici-Franguletum*. Кроме того, встречается в таких лесных ассоциациях, как *Carici elongatae-Alnetum*, *Pino-Quercetum*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum* (Medwecka-Kornaś, 1972, Szata Roślinna Polski, 2).

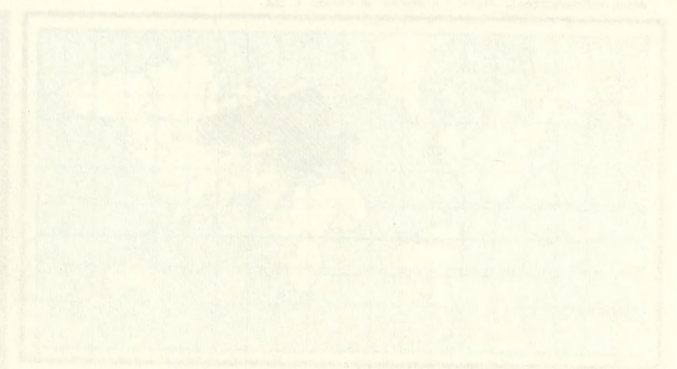
Карта размещения вида в Польше до сих пор не была составлена.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Frangula alnus L.

144

Prongia alnus L.

144